

Як зникнути повністю
Олег Шинкаренко

Збірка оповідань Олега Шинкаренко "Як зникнути повністю" являє собою свідому деконструкцію суспільних стереотипів – як ідеологічних, так і поведінкових. Засобами фантастики та абсурду автор представляє цілу галерею невротичних, самотніх, смішно трагічних і трагічно смішних персонажів, за плечима яких відкривається цілий всесвіт безглуздя, в якому наша логіка – лише системна помилка. Книжка отримала літературну премію видавництва "Смолоскип".

Олег Шинкаренко

Як зникнути повністю

ГУСТО НЕЗАСЕЛЕНИЙ СВІТ

Ах, дівчинко! Як не соромно! У вашому віці – і бухати!

О. Шинкаренко

Абсурд – твердження, що не має ніякого смислу в межах однієї теоретичної системи, але може мати смисл в іншій.

Якийсь філософський словник

Якось Маша і Вітя з відомого старого радянського фільму-казки раптом непомітно вирости і зрозуміли, що Діда Мороза в казковому лісі знайти легше, ніж сенс у дріб'язковій повсякденності власного життя. Система їхнього життя, як виявилось, містить якусь незбагненну помилку і тому легко руйнується, перетворюється на абсурдний, нікому не потрібний діалог про незначуще. Олег Шинкаренко з неабияким письменницьким хистом, майже математичним розрахунком (може, інженерна освіта дається взнаки?) і хитринкою в очах відбирає для своїх творів саме такі системні помилки, що дають змогу героям фетишизувати власну алогічність, ритуалізувати власну байдужість і популяризувати

власне ж таки божевільня.

Життя, не втрачаючи фантастичності чи навіть фантасмагорійності, перестає для персонажів бути казкою, традиційним романним середовищем існування чи просто реальністю, а перетворюється на липкий і тягучий у своїй безвиході абсурд, на заплутаний химерний сон, із якого можна перейти лише в точно такий самий сон, який врешті втрачає свої межі й перетворюється на справжній і основний закон існування. І протягом читання збірки потроху стає зрозуміло – таких системних помилок настільки багато, що вони утворюють реальність іншого порядку, в якій будь-яке абсурдне твердження постає найбільшим одкровенням, а ненормальність – єдиним способом пристосування до системи.

Життя постійно дурить персонажів, як розумна Марійка з однойменного оповідання, зводячи їх лише з ім же подібними особинами. Тому й виникає цікавий феномен творів Шинкаренка: хоча тексти переповнені розмовами й діалогами (автор навмисне акцентує на посиленій комунікативності своїх героїв), але все це словесне полотно очевидно розпадається на окремі взаємно непочуті монологи байдужих одне одному людей. Персонажі замкнені всередині власної самотності, наче в темній шафі чи в механізмі пральної машини, звідки будь-які їхні меседжі заздалегідь приречені на непочутість. І ніякий активний бунт проти такого життя принципово не можливий, ніякі зміни чи слова не дадуть відчуття справжності чи значущості, ніякого хепі-енду не буде:

– Василь Федоровичу, це ж ви якусь казку на-писали, чи що?

– Так, саме так. Маєте рацію.

– То де ж там у вас добрі злих перемагають?

– Ет чого захотіли! То вони десь ТАМ перемагають...

І навіть якщо врешті персонаж, втомлений нав'язливими порожніми й повторюваними деталями свого існування, захоче приречено здатися на розтерзання системи (як, скажімо, Марина з оповідання під такою ж назвою), то загальна жага лінчування абсурдно завершиться розмовами про незадоволеність успіхами дітей у школі й розчиниться в черзі за рибою чи в найближчому пивбарі. І нічого не зміниться. Тому й остаточна розв'язка – непритаманний елемент прози Олега Шинкаренка, оскільки вона просто неможлива та, напевно, й непотрібна; головне – це процес у його триванні. Саме із цих причин, як на мене, у текстах цього автора майже ніхто не помирає остаточно, а залишається чи то привидом, чи то частиною якогось механізму, чи залишається автором напередодні: «Ось вже котрий тиждень він прикидає, як би це донести до рота ложку супу і при цьому не

розплескати жодної краплі. І ще хоче винайти найлегший спосіб мандрувати у часі, використовуючи при цьому тільки мильницю, консервний ніж та шворки від старих черевиків. Але про що б він не розмірковував – весь час приходить до висновку, що не пізніш як післязавтра необхідно вкоротити собі віку».

Відтак і сам персонаж пристосовується, стає невід’ємною частиною загальної абсурдної системи, її носієм і втіленням. Цим можна пояснити ще одну особливість оповідань – маскарадність. Герой завжди розкривається перед читачем поступово, шар за шаром злушує із себе свої не те щоб несправжні, а скоріше додаткові обличчя й сенси. Завдяки цьому створюється ефект нежиттєвості дійової особи, її певний схематизм та ілюзорність справжності взагалі. Персонажі постають такими собі симулякрами (недарма в одному з творів з’являється персонаж саме з таким ім’ям) самих себе і людини взагалі. Досить часто вибір тієї чи іншої маски теж не залежить від людини:

– Але ти ж не вибираєш, ким бути – це тебе вибирають!

– Вибір тут взагалі ні до чого! Просто ірраціональний світ шляхом перетворення в художні образи знаходить своє вираження в об’єктах раціонального змісту! Замість мене міг би бути будь-який інший персонаж у зовсім іншій ситуації, але методом порівняльного зіставлення власник образних трансформацій, або, іншими словами, художній актант, вирішує, що в даному разі саме ця раціональність пасує для вираження, трансляції ірраціональної моделі!

Яскравими домінантами збірки також є її урбанізм та технократизм – назви, незбагненні технічні характеристики та особливості будови найрізноманітніших і найхимерніших приладів чи технологічних процесів постійно трапляються на сторінках Шинкаренкових творів, витісняючи людину і створюючи враження штучності всього оточення. Це підкреслюється також і найпоширенішим місцем дії – нетрями переходів міст-мегаполісів, таємними ходами в пивбарах і кафе, традиційною обмеженістю квартирного простору. Людина поступово губиться у всьому цьому і розчиняється. Тому й простий простір (коридор, кімната, сходи) долається надзвичайно важко, з якимись перешкодами, а географічна відстань зникає як така – персонажеві легше поплисти на Землю Франца-Йосипа, полетіти до блакитної зірки, подорожувати в часі й просторі за допомогою книги або проплавати в череві риби, ніж знайти сірники чи закрити двері в кімнаті.

Перша повноцінна збірка Олега Шинкаренка являє собою свідому деконструкцію суспільного стереотипу – як ідеологічного, так і поведінкового. Засобами фантастики та абсурду автор представляє цілу галерею невротичних, самотніх, смішно трагічних і трагічно смішних персонажів, за плечима яких відкривається цілий всесвіт безглуздя, в якому наша логіка – лише системна помилка.

Юрій Ганошенко

Як зникнути повністю

(Обличчя А ми бачимо, Б сидить до нас спиною).

А: От ви інтелігент. Це одразу видно!

Б: Це з чого ж видно?

А: А у вас обличчя інтелігентне!

Б: З чого ви взяли?

А: А я знаю, мене не надуриш!

Б: Як же це ви знаєте? Що, є якісь ознаки?

А: Є, і вони мені відомі!

Б: А ось так?

А: Боже милосердний!

Б: Що ви тепер скажете?

А:(мовчить, мабуть, поинятий жахом).

Б: Інтелігент я чи ні? Відповідайте!

А: Ні, мені, звичайно, всякого побачити доводилось... Але як вам це вдається?

Б: Нічого особливого. Я ще й от так можу!

А: Ох!.. (цензорський сигнал). Припиніть зараз же!

Б: І отак можу...

А: Ну, це вже ні на що не схоже. Навіщо вам це?

Б: Згодний – користі ніякої. Це ще одна з великого числа моїх непотрібних здібностей.

А: А що ви ще можете?

Б: Можу зникнути.

А: Та ви що? Продемонструйте!

Б: Але це – назавжди.

А: Швидше, зараз терпець урветься!..

Б: (зникає).

А: Гей! Мамо рідна... агов! Де ви?! Зачекайте, я ще хотів спитати!..

(Занепад різкості зображення).

2004 р.

Боротьба з книгою

Я приїхав до міста Києва раннього похмурого ранку і, зійшовши на перон, озирнувся довкіл. Ніхто не зустрів мене, але я й не розраховував на зустріч. Не було видно й носіїв, тому я підхопив свою, правду кажучи, не надто важку валізу і попрямував до входу на вокзал. Скрізь снували люди, і ніхто не звертав на мене уваги. Мені здалося, що я загубився. До того ж, ніде не було видно напису «Вихід у місто», що іще більше мене засмутило. Я ходив з боку в бік спочатку стурбовано, наче у справах, потім дедалі безладніше і нервовіше, щоб привернути до себе увагу (ще трохи і я став би розмахувати валізою, ризикуючи серйозно травмувати пролаз-дітлахів). Зрештою один чоловік пожалів мене.

– Ви, мабуть, уперше в Києві? – запитав він мене.

– Чесно кажучи, так, – зізнався я.

– Тоді я мушу розповісти вам про своєрідний устрій нашого міста і відмінність його від інших передових міст Європи. Всі будівлі у Києві пов'язані між собою за допомогою системи спеціальних переходів, розташованих частково на землі, частково піднятих на певну висоту опорами, а інколи проритих під землею у вигляді тунелів. Таким чином, якщо ви наміряєтеся кудись потрапити, ви повинні уточнити маршрут свого руху, щоб дістатися найкоротшим шляхом і уникнути неприємних перешкод у дорозі.

– Що ви маєте на увазі?

– Вам доведеться проходити через різноманітні заклади і приватні будинки, і не всі вони зможуть надати вам право вільного пересування. Часом для того, щоб пройти, достатньо буває лиш заплатити (часто то досить незначна сума). Інколи потрібні спеціальні дозволи і документи, – як правило, їх надає мерія за скромну винагороду, але якщо ви належите до пільгової категорії громадян, вас можуть пропустити за вашим посвідченням (зрозуміло, після належної суворої його перевірки, якої, втім, можна уникнути, заплативши чисто формальний збір на розвиток міської інфраструктури – то взагалі якийсь дріб'язок!). Мушу вас попередити, що тут нерідко трапляються випадки хабарництва і спекуляцій (адже всякий швидкий на розум громадянин прагне видурити грошики у простака-провінціала!), тому рекомендую вам купити у мене «Прохідний довідник». Його зазвичай купує кожен приїжджий, якщо він не має надійного провідника з місцевих. Почувши ціну, ви, звісно, скажете, що це невиправдано дорого, але послуги провідника коштують як мінімум удвічі дорожче, крім того вам доведеться сплачувати за його прохід у платних галереях! Не маючи ж ані довідника, ані провідника, ви приречені блукати містом, без пуття витрачаючи час і гроші, які незрідка діставатимуться буквально ні за що вправним аферистам! У додатку до Довідника, до речі, вказано найбільш поширені випадки обману приїжджих і основні статті з «Прохідного законодавства», покликані допомогти вам у боротьбі з ними. Хочу також застерегти від купівлі дешевих Довідників: можна мати певність, що з нього повидирали сторінки, та ще й не абиякі, а найважливіші! Один мій знайомий купив Довідник за півціни (це півціни на старі гроші, а на нові – всього десять відсотків від нинішньої вартості) і потім жорстоко розкався за свою помилку. Влада конфіскувала все його майно (яке попередньо у нього відібрали махінатори), а потім запроторила до в'язниці! Я наполягаю: вам слід придбати Довідник для вашого ж блага!

Піддавшись на вмовляння мого співрозмовника, я купив у нього книгу, розпрощавшись із половиною наявних грошей. Я так довго заощаджував ці гроші і думав, що маю в розпорядженні величезну суму, але за столичними мірками це виявилось просто пшиком! Я зрозумів, що продовжувати далі пересування просто небезпечно, і сів на лавку, щоб вивчити Довідник. Ось що я прочитав.

«Відсутність у Києві громадського транспорту є однією з беззаперечних переваг міста. В Додатку 1 допитливий читач зможе віднайти численні факти, що свідчать на користь цього твердження. Зниження травматизму, економія енергоресурсів і чисте повітря – вже самі

тільки ці докази здатні переконати будь-якого противника сучасної системи міських комунікацій, якщо тільки такий знайдеться, у чому укладачі Довідника мають досить вагомі причини сумніватися, якщо брати до уваги Опитування суспільної думки мешканців м. Києва за останні 5 років (див. Додаток 11). Крім того, крива опитувань неухильно свідчить про те, що популярність і підтримка існуючої системи з року в рік зростає і було б непослідовно і просто нерозумно сумніватися в цьому...»

Тут я, покваплюючи надто довгий вступ, перегорнув, не читаючи, кілька сторінок, які були заповнені захопленими відгуками як простих мешканців міста, так і більш почесних громадян Києва про це надзвичайно чудове нововведення. Але, втім, наведу тут найцікавіші з цих, даруйте, філіпик.

«... «З дому я завжди виходив з острахом, – розповідає молодий робітник заводу Універсал Михайло Василенко, – прощаючись із дружиною так, немов бачу її востаннє в житті. Відкриваючи за допомогою спеціального коду замок зовнішньої шлюзової камери, я завжди найперше, як і усі, хто виходив з будинку, звертав увагу на екран атмосферного газоаналізатора. Щоразу я отримував попередження, що повітря знадвору надзвичайно забруднене і, якщо не зовсім не годиться для дихання, то принаймні вже точно не корисне. Раніше, щоб дійти до роботи, я користувався пилозахисним респіратором типу ‘Пелюстка’. Але одного разу, в один із тих днів, коли найменш вітряно, я потрапив у хмару жовтуватого задушливого смогу і знепритомнів. До тями я прийшов тільки у лікарні, куди потрапив з діагнозом ‘гостре отруєння повітряно-газопиловою сумішшю нез’ясованої етимології’. Пізніше виявилось, що я був одним із небагатьох, хто вижив у той день. І все тільки через те, що своєчасно прочищав пилозахисні клапани респіратора. Але тут і не без втручання долі: якби мене винесли з хмари на мить пізніше, я б, напевно, уже ніколи не прийшов до тями! Чому я завдячую – випадковості чи передбачливості? На випадковість треба сподіватися, а передбачливість використовувати на благо родинного затишку! Незабаром після цього я заопікувався кисневою маскою ‘Гірське повітря-4’, дуже практичною і приємною на вигляд (випускається харківським заводом ‘Пилогазоприлад’; ціна повного комплексу з чотирма змінними балонами 520 грн. 34 коп.; виконуються замовлення поштою з доставкою додому; наше гасло: ‘Чисте повітря в кожную хату!’). Крім того, маски я купив жінці й дітям. Це просто чудово! Жінка стала привабливішою: щоки зарожевіли, значно зросла рухливість, покращився апетит, і сексуальні показники підвищилися на порядок у порівнянні з періодом респірованого повітроочищення! Маска прикрашає її, робить більш жіночною і бажаною. Я прошу дружину не знімати маску навіть удома, навіть під час таких скромних, хоча й більш частих останнім часом, завдяки їй же, подружніх радостей. Оскільки я також не знімаю маски, то ми часом, трапляється, дуже заплутуємося в шлангах, але це, запевняю вас, тільки йде на користь тому вогневі спопеляючої пристрасті, який утримує нас одне в одному настільки судомно і тривало! І от ми, схожі на пару фантазмагоричних слонів, які в пароксизмі злиття переплелися пречудово довгими і красивими гофрованими хоботами, здригаємося, побрязкуючи цинкованою поверхнею кисневих балонів, душа наша прагне вирватися назовні, визирає і нетерпляче стукає в ілюмінатори пристрасті, під якими я розумію, звісно ж, зорові отвори в

‘Гірському повітрі’ зі спеціального скла, яке не туманіє (і все за ті ж самі 520 грн. 34 коп.! Гуртовим покупцям надається знижка)» ...»

Ні! Що це? Кілька слів на підтримку підземних комунікацій чи реклама новомодного протигазу? Як все заплутано! Наскільки туманна точка зору робітника! Та й чи робітник це? У мене виникло відчуття, що мене дурять. І з того моменту воно мене не залишало.

«...Інженер Крещук їхав власним автомобілем у напрямку до центру міста.

«Я, як і багато інших людей з достатком, їжджу на роботу машиною, – розповідає Крещук. – Машина у мене дуже хороша і дорога. Не кожен може собі дозволити таку, але, як уже було сказано, я чоловік забезпечений і навіть маю рахунок у банку. Зовсім нещодавно я купив будинок. Двоповерховий будинок. З повіткою і гаражем для мого нового автомобіля. Все обладнано за останнім словом техніки. Наприклад: на кухні є мікрохвильова пічка останньої моделі і дуже дорогий холодильник, є також американський пилосос ‘Rainbow’ з комп’ютерним управлінням; крім того я маю телевізор, екран якого по діагоналі має 264 сантиметри, є також магнітофон і програвач компакт-дисків. Мій персональний комп’ютер дуже потужний, з великим обсягом пам’яті і фантастичною швидкодією (частота процесора дорівнює від 8 до 100 000 гігагерц у залежності від пори року і барометричного тиску). Моя молода дружина (а одружений я всього два роки) надзвичайно приваблива. Обсяг її грудей дорівнює 94 сантиметри, обсяг талії – 62 сантиметри, обсяг стегон – 90 сантиметрів. Крім того вона має природно світле волосся, вона має очі натурального блакитного кольору, це дуже зручно і практично. До заміжжя дружину звали ‘Таня’, а після я змінив це ім’я на ‘Марина’. Зміна імені ніяк не вплинула на стан дружини, а за деякими параметрами показники навіть покращилися. Маю я також і будинок за містом. Він невеликий, але дуже комфортабельний. Там є десять кімнат і підземне бомбосховище на випадок раптових авіанальотів чи ракетних ударів. Наступного року я збираюся балотуватися на посаду депутата обласної ради. Вважаю свої шанси на перемогу досить серйозними. В моїй передвиборчій програмі одним з найважливіших пунктів є подальший розвиток системи ізольованих комунікацій і поширення її на периферійні області міста. Подальша уніфікація інфраструктури є однією з першочергових задач, покладених на систему суспільного управління міської ради. Підтвердити важливість і корисність такого роду заходів я можу власним прикладом.

У жовтні минулого року я брав безпосередню участь у наймасштабнішій із тих, які траплялися в нашому місті протягом десятиріччя, техногенній катастрофі.

Все почалося з трамваю, який перегородив майдан П’ятдесятиріччя конституції. Після того, як у нього врізалася вантажівка зі свинцевими плитами, які йшли на обшивку реактора міської електростанції (тоді саме тривала підготовка до запуску 37-го енергоблоку), ми ще не могли розраховувати на велику кількість жертв. Але ніхто навіть не здогадувався, що прикра помилка водія трамваю стане тільки першою ланкою в ланцюзі наступних зіткнень. Услід за вантажівкою на величезній швидкості рухався переповнений

мікроавтобус, який не встиг вчасно загальмувати і врізався у задню частину вантажівки, зі згаданої ж звалилися погано закріплені плити і довершили своєю вагою початий процес руйнації автобусу, після чого він вибухнув. Відкинута силою вибуху плита зачепила автомобіль, який рухався перпендикулярно руху трамваю, і водій якого, не справившись із керуванням, вийшов на зустрічну смугу руху і зіткнувся з автофургоном. Подальші події розгорталися з постійно наростаючою швидкістю і скоро вийшли з-під контролю сторонніх спостерігачів, серед яких був і я, котрий перебував у цей час на безпечній відстані і реєстрував події за допомогою відеокамери. Насамперед, візуальна реєстрація ускладнилася через надзвичайну задимленість місця подій, яка почалася після загоряння цистерни бензовозу, яка зіткнулася з фургоном, що перевозив паронітові прокладки. Деякі свідчення про характер та інтенсивність зіткнень, що продовжувалися, ще можна було отримувати від міліційних гелікоптерів, які кружляли над самою аварією так низько, що один з них вибуховою хвилею, спровокованою зіткненням двох вантажівок, що перевозили пропан-бутанові балони з автогенного заводу, відкинуло набік і це викликало його зіткнення з іншим гелікоптером, причому перший впав на землю і вибухнув, а другий силою удару був зорієнтований в напрямку будівлі Національного Банку, пробивши стіну, на біду, саме в тому місці, де проходили електричні дроти, і в результаті короткого замикання почалася пожежа. Ймовірно, наслідком струсу від удару гелікоптером будівлі Банку стало порушення герметичності замкової арматури газопроводу котельної Банку. Це викликало витік газу і подальше посилення пожежі, яка перекинулася на суміжні будівлі і споруди.

Через 42 хвилини після початку аварії відбувся дуже сильний вибух, причини якого не з'ясовані досі, але потужність його за приблизними підрахунками оцінюється більш як у десять кілотонн тротилового еквіваленту. Епіцентр вибуху був якраз над лінією метрополітену, що проходила в тому місці, це мало наслідки обрушення внутрішньої арки і аварію поїзда, який саме проходив під вибухом...»...»

З гачків гілляччя вітер дикий крик зрива
Несеться капелюх по бруку навтьоки Кришиться
дах і вікон тріскають лутки Газети пишуть:

Бій з водою ще трива
Гримить гроза, і дощ усі долає межі
Вода морів уже на греблях закипає
У кожного почався безупинний нежить

З мостів локомотиви у темінь поринають[1 - В оповіданні використано вірш Якоба Ван Годдіса.]

Мене вжахнув опис катастрофи, яка відбулася, і одночасно втомив. Принаймні це мене не стосується, а довгі описи технічних подробиць мене дратують. Я гортав сторінки, а катастрофа все ще тривала. Здавалося, її опис продовжуватиметься до кінця книги, але ось вона раптово скінчилася. Всього лише й загинуло 50 000 чоловік! Не надто багато. Я сподівався, що кількість жертв перевалить за мільйон, за таких-бо масштабів аварії!

Закривши книгу, я поклав її до валізи. Я почав відчувати голод і роздратування через те, що, приїхавши до міста Києва, сиджу на вокзалі вже понад дві години і досі ані на міліметр не просунувся до мети приїзду.

Побачивши натовп людей, який повільно зникав у якомусь широкому отворі в стіні, я пішов услід за ними.

Як я пізніше я дізнався – це був прохід до центрального розподільного колектору.

Ще пізніше я дізнався, що все було зовсім не так.

Потім мені стало відомо, що все якраз навпаки.

«Якщо ви справді хочете навчитися ходити Києвом, – сказав один чоловік, із яким мені довелося розмовляти, – то вам, поза усяким сумнівом, слід купити у мене хімічний путівник. Я бачу, що ви уже придбали прохідний довідник і гадаєте, що здійснили значний крок уперед, але чи це справді так? Мушу вас засмутити: жодне з видань довідника не зареєстроване в ДУК і не отримало офіційної підтримки мерії. Фактично, це дилетантське дослідження найбільш поширених фобій міської людини, не більше! Ви вже ознайомилися з довідником? Що ви сподіваєтеся почерпнути з нього? Хай вам буде відомо, що написав його малограмотний інженер-недоук із глибокої провінції, який приїхав до Києва і злякався величі столичної архітектури. Здебільшого це вигадка, якщо не сказати – маячня! Я чув, кажуть, що він сам і продає свій довідник, щоб хоч якось звести кінці з кінцями! Дехто все ж наголошує на літературних якостях цієї книги, і її навіть кілька разів висували на здобуття одної з найпрестижніших літературних премій (щоразу безуспішно), але ж вас цікавлять факти, а не вигадки, чи не так? Чи може літературний твір містити документальну інформацію, і якщо так, то якою мірою вона буде документальною, якщо ж ні, то якою мірою буде літературним твір? Це важливе запитання, погодьтеся. Відкривши довідник, ви зможете знайти у ньому численну кількість найрізноманітніших документів, але, поглянувши на рік видання довідника, ви переконаєтеся, що наведена в ньому інформація ось уже п'ять років як безнадійно втратила актуальність і може являти тільки певний історичний інтерес, та й то тільки в тому випадку, якщо вона достовірна, у чому я особисто маю сумнів. Гадаю, вся документація була вигадана інженером для надання наукової подібності своєму жалюгідному творінню! Так часто і письменник долучає до придуманої історії велику кількість реальних фактів, щоб читач повірив його обманові. Реальні факти височіють над вигадкою, як плодів дерева над отруйними грибами, і перші своїм поважним виглядом змушують повірити в істівність других. Читач, який повірив у істівність вигадки, моментально отруюється і вже не годен зрозуміти, де вигадка, а де реальність. Доказом останнього твердження може слугувати те, що попередня фраза дослівно процитована мною з Прохідного довідника, в той час як вами вона була сприйнята як логічний висновок моїх міркувань, що в свою чергу змушує повірити вас у те, що я абсолютно реальний і не є виплодом уяви абсолютно сторонньої людини.»

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (<https://www.litres.ru/oleg-shinkarenko-10389427/yak-zniknuti-povn-stu/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания